

te nemen. Onverwacht blijkt juist dit de wending te zijn naar een nieuw begin, helemaal als Harry besluit niet op het petron van de dood te blijven maar terug te keren naar de aarde.

Er is al eerder gewezen op de parallelle van dit verhaal met de geschiedenis van Jezus. Een voor mij en mijn kerk belangrijke vraag is: hoe geef je het leven van Jezus gestalte hier en nu? Voor mij is Harry Potter daar een voorbeeld van. Harry geeft zijn leven weg uit liefde (voor zijn schoolgenoten) en in liefde (in verbondenheid met zijn overleden naasten) en behaalt zo de overwinning. Om het met een bekende bijbelse notie te zeggen: liefde overwint de dood.'

'Zijn er overeenkomsten met de mensen die je interviewde?'

'Ook dat zijn volhouders. Ze zijn loyaal. Het zijn geen cenlingen. Ze zijn benaderbaar en open. Ze willen niet interessan zijn en wijzen van zichzelf af. Ze zijn het liefste niet-uitzonderlijk.'

De mislukte heiligen van Shūsaku Endō

In de romans van de Japanse katholieke schrijver Shūsaku Endō (1923-1996) gaat het vaak over heiligheid. De hoofdpersonen uit zijn boeken proberen heilig te worden, moreel verantwoord te leven in de situatie waarin ze gesteld zijn, maar het lukt ze niet. Integendeel. De realiteit staat in de weg. Dat gebeurt wel vaker. Estella Franssen geeft bijvoorbeeld in het interview in dit boek aan dat 'negen van tien' projecten van eco-leefgemeenschappen mislukken. Is dat een reden om er maar niet aan te beginnen?

Waar de kerk eeuwenlang de nadruk heeft gelegd op het sterke geloof van de martelaren die in hun overtuiging volhardden, is Endō juist geïnteresseerd in de lafaards en de verraders. De titel van de bekendste roman van Endō is *Silte* (1966). Bedoeld is de stilte van God die geen antwoord geeft op het roepen van de gelovigen die lijden. Dat lijden is alom aanwezig.

Het boek speelt in de zeventiende eeuw, toen christenen in Japan meedogenloos vervolgd werden. In het begin van de roman zien we de Portugese priester Rodrigues, die naar Japan reist om zijn oude leermeester Ferreira te volgen. Er doen geruchten de ronde dat Ferreira zijn geloof zou hebben afgezworen, maar Rodrigues kan dat eenvoudigweg niet geloven. Voor hem is Ferreira een heilige. En ook Rodrigues is dan nog bereid en zelfs vol verlangen om in de voetsporen van de martelaren van zijn kerk voor zijn geloof te sterven. Maar eenmaal geconfronteerd met de gevangen Japanse christenen, die gemarteld worden doordat ze ondersterboven worden opgehangen boven een put met uitwerpselen, gaat hij er anders over denken.

Als de priester in Japan aankomt, blijkt dat vele Japanse christenen zijn ondergedoken. Zij zijn blij met zijn komst en verbergen hem met gevaar voor eigen leven. Rodrigues trekt het binnenland in, op zoek naar zijn voorbeeld Ferreira. Met zijn zoektocht brengt hij steeds meer gelovigen in gevaar. Ten slotte wordt hij verraden door Kichijiro, een christelijke Japanse visser, en opgepakt door de Japanse autoriteiten. In de gevangenis zet de Japanse overheidsfunctionaris Ioue de priester voor een duivels dilemma: Rodrigues moet publiekelijk zijn geloof afzweren of de gemartelde Japanse christenen zullen worden gedood. Ook Rodrigues' grote voorbeeld Ferreira blijkt gevangen te zijn genomen en zijn geloof te hebben afgezworen.

Speciaal voor dat doel hebben de Japanners het ritueel van de *furnie* ingesteld, een houten of koperen plankje waarop het gezicht van Jezus staat afgebeeld. Japanners moesten eens per jaar op zo'n *furnie* trappen, om te bewijzen dat ze geen aanhangers van het christendom waren. Rodrigues staat in tweestrijd. Om de levens van zijn medegelovigen te redden moet hij zijn geloof verraden, maar daarmee laat hij hen ook juist in de steek. Uiteindelijk doet hij in zijn wanhoop en ingefluisterd door Ferreira, de afvallige, precies wat hij zijn gelovigen altijd heeft voorgehouden *niet* te doen. Rodrigues pleegt verraad aan alles waar hij voor staat. Hij trapt op de *furnie*. Op het moment dat hij zijn voet optilt spreekt Christus tot hem: 'Trap maar. Trap maar. Ik ken de pijn in je voet het allerbeste. Trap maar. Ik ben in deze wereld geboren om door jullie vertrap te worden. Om in jullie pijn te delen heb ik het kruis op mijn rug gedragen.' De scène eindigt met een verwijzing naar de verloochening van Petrus: 'De ochtend brak aan toen de priester zijn voet op de *furnie* zette. In de verte kraaide een haan.'

Alles in het boek wordt vervolgens omgekeerd: het christendom van de mooie kathedralen en gevoelens verliest voor Rodrigues zijn betekenis op momenten die er werkelijk toe doen. De nabijheid van Jezus ervaart hij juist op het moment van loochening. Met het verloochenen van zijn geloof blijkt Rodrigues zijn eigen leven en dat van de gemartelde Japanners te redden. Wanneer hij geen priester meer is, komt Kichijiro, degene die Rodrigues aan de autoriteiten heeft overgeleverd, hem opzoeken om te biechten. Rodrigues schenkt zijn verrader vervolgens vergeving.

Endō laat zien hoe de universele menselijke ervaring van mislukking en schaamte inzicht kan geven in de diepere betekenis van het christelijk geloof. Juist bij de verraders is Gods liefde aanwezig. En het meest verlaten moment in Jezus' leven, aan het kruis, is de sleutel naar dat nieuwe begrip. Want daar bidt Jezus: 'Vader, vergeef hen, want ze weten niet wat ze doen.' In zijn roman over het leven van Jezus, *A Life of Jesus* (1973), beschrijft Shūsaku Endō hoe,

volgens hem, Jezus zelf omgaat met zijn verraders. Jezus heeft een zwak voor Judas en Petrus. Tijdens het leven van Jezus waren zijn leerlingen al bekend met zijn betrokkenheid met de zwakken en kwetsbare mensen in de samenleving. Dat beeld van Jezus' uiterste bewogenheid met hen die om een of andere manier buitengesloten zijn, koppelen ze na zijn dood aan hun eigen schaamte over hun verraad. Op het cruciale moment in Jezus' leven lieten ze hem in de steek. Dat er desondanks vergeving is leidt tot een nieuw begin. Een begin in de voetsporen van inspirerende voorbeelden.

Sigrid Coenradie werkt aan een dissertatie over 'plaatsbekleding' in het literaire werk van Shusaku Endō.

Harry Potter als rolmodel

Zomer 2011 verscheen de film van het laatste deel van de Harry Potter-reeks. Het succes van de serie maakt Harry tot een voorbeeld voor duizenden jongeren. Er werd zelfs een actiegroep opgericht van jonge mensen, the Harry Potter Alliance, die de boeken over Harry Potter als inspiratiebron voor sociale actie gebruikt (zie hieronder).

Waarom is Harry zo'n aansprekend voorbeeld? Hij is niet bijzonder slim, knap of handig. In deel vier van de serie, na de tovenaarswedstrijd waarbij hij de verdenking van betrokkenheid op moord op zich laadt, wordt hij zelfs genegeerd en gepest. Harry blijft zo een figuur van vlees-en-bloed, waarin de lezer zich kan herkennen. Harry is gewoon een kwetsbaar joch dat het in zijn eentje niet redt. Toch doet hij 'heilige' dingen. Bij een tovenaarswedstrijd redt hij medeleerlingen van de verdrinkingsdood. (Zie *Harry Potter en de Vuurbeker*.) Hij neemt het op voor de onderdrukte huiself Dobby. Daarbij houdt humor hem op de been. Ook al wordt Harry gepest, verlaten door zijn vriend Ron en bedrogen door zijn grote voorbeeld schoolhoofd Perkamentus, toch houdt hij – soms met de moed der wanhoop – vol. Een kleine groep vrienden steunt hem onvoorwaardelijk. Zes boeken lang verzet Harry Potter zich tegen het kwaad. Maar in het laatste, niet zonder betekenis zevende, deel lukt het hem niet meer. De kracht van Voldemort is toegenomen, er zijn doden gevallen en de toverschool Zweinstein staat op het punt ingenomen te worden. Tot dan had Harry altijd nog hoop om samen met zijn vrienden Hermelien en Ron de goede adviezen van het schoolhoofd op te volgen en zo het kwaad te overwinnen. Maar in het laatste deel sluit zich het net rondom de vrienden. Het schoolhoofd Perkamentus is overleden en blijkt achteraf niet helemaal te vertrouwen te zijn. Dan komt Harry achter de verschrikkelijke waarheid: hij kan

de strijd tegen Voldemort niet winnen. Hier is wat achtergrondinformatie nodig.

Harry is een wees, die als baby een aanslag op zijn leven overleefd heeft dankzij de liefde van zijn moeder, die hem met haar eigen leven beschermde. Bij die poging tot moord ging echter een deel van de ziel van de moordenaar over op Harry (zo gaat dat in de tovenaarswereld). De moordenaar van Harry's ouders, de boze tovenaars Voldemort, heeft – in een poging eeuwig leven te verkrijgen – zijn ziel (nee, niet aan de duivel verkocht, maar) in mootjes verdeeld over diverse voorwerpen, zijn slang en onbewust: Harry. Die deeltjes heten gruzielementen. In de loop van de delen wint Voldemort aan kracht en kwade invloed. Hij is erop uit Harry alsnog te doden. Harry staat voor verschillende moeilijke keuzes: moet hij proberen om de gruzielementen te vernietigen, of moet hij achter de drie voorwerpen aan die hem oppermachtig zullen maken, zodat hij Voldemort kan verslaan? Moet hij zich blijven verzetten, ook al betekent dat dat nog meer vrienden zullen sneuvelen? Of moet hij zich overgeven?

Aan het eind van het boek vindt de confrontatie tussen Harry en Voldemort plaats. Hun toverkracht is ongeveer even sterk. Toch beseft Harry dat hij uiteindelijk zijn leven zal moeten opofferen, wil hij Voldemort kunnen doden. Een stukje van de ziel van Voldemort leeft immers in hem!

Harry begrijpt niet precies hoe de verhouding tussen hem en Voldemort in elkaar steekt. Hij handelt dan ook niet vanuit berekening, maar vanuit liefde, ook al verliest hij zijn leven daarbij. Daarom is de ontknoping – die we hier niet verklappen – geen kwestie van toverij, maar van ouderwets christelijk geloof. Wie zijn leven verliest – in het proces van liefhebber – zal het behouden. En daarmee anderen inspireren.

Sigrid Coenradie werkt aan een artikel over het offer bij Harry Potter in de bundel *The Fascination of Sacrifice* die in 2012 bij Brill verschijnt.

Harry Potter voor zoekers (www.harrypotterforseekers.com)

Uit de brieven op de website 'Harry Potter voor zoekers' blijkt hoe de boeken het leven van sommige fans veranderd heeft.

Chris Nihill uit Duitsland schrijft op 27 januari 2006:

'Het was door zuiver gelukkig toeval dat ik de boeken las, want door al de publiciteit dacht ik dat zij niets meer dan een goed in de markt gezet kinder-verhaal waren. Het begon allemaal toen ik *De Orde van de Feniks* las. Het was een ongelooflijke ervaring en werkelijk, ik heb er gewoon geen woorden voor.

Plotseling werd ik vervuld met liefde en medeleven, en ik wist dat ik een weg moest volgen, een weg die ik niet duidelijk kon zien, maar waarvan ik wist dat die er was, en ik beloofde dat ik die tot het eind zou volgen, wat er ook voor nodig zou zijn, wat het me ook maar zou kosten.'

Jayne Johnson uit de vs schrijft op 30 juni 2006:

[...] 'Nadat ik *De Orde van de Feniks* gelezen had, besepte ik dat Harry Potter iets in me had geraakt. Ik weet het moeilijk te zeggen – een honger, een dorst, een diep verlangen naar... Ik weet het niet. Maar iets. Harry Potter spreekt tot mijn ziel op een manier zoals geen enkele georganiseerde religie of kerk ooit heeft kunnen doen. J.K. Rowling brengt de Christus in mij tot leven.'

De Harry Potter Alliance (www.thepalliance.org)

De Harry Potter Alliance is een actiegroep zonder winstoogmerk. De groep, die bestaat uit jonge mensen, werd in 2005 opgericht naar analogie van het 'Leger van Perkamentus'. Hun doel is om geïnspireerd door de boeken over Harry Potter parallellen te zoeken met sociale acties in de echte wereld. Een voorbeeld: dat de kwade genius Voldemort de dreuzels (niet-tovenaars) onderdrukt, is voor de fans aanleiding om zich in te zetten voor diversiteit en tolerantie. Zoals Hermelien in de boeken opkomt voor de rechten van huis-elfen, zo streven deze fans van Harry Potter naar verbetering van de rechten van kinderen en dieren. In de boeken blijken personen in de loop van het verhaal niet te zijn wat ze in eerste instantie lijken. De leraar Sneeep lijkt een aanhanger van Voldemort, maar pas in de tweede helft van het laatste boek blijkt dat hij Harry juist beschermd heeft. Voor de fans aanleiding om mensen niet gelijk (op hun uiterlijk) te beoordelen. De heiligheid van de kwetsbare in de tovenaarswereld leidt zo tot bijzondere aandacht voor menselijkheid in de wereld van gewone dreuzels.

Tien tips om heilig te worden

'Heilig worden' stond bij geen van onze voorbeeldfiguren bovenaan het lijstje (of zelfs maar op het lijstje, vergelijk tip 9) en 'moderne heiligen' moesten we ze vooral niet noemen, maar hier dan toch, met een knipoog, 'tien tips om heilig te worden'. Misschien beter: tien tips om zelf met 'het heilige' aan de slag te gaan. In feite zijn de tips een samenvatting van wat de voorbeeldfiguren in dit boek met elkaar verbindt.